

йдеться про зменшення адміністративних та бюрократичних обмежень за рахунок зростання відповідальності та екологічної свідомості партнерів, але при збереженні контрольних функцій з боку держави та спрямування на заходи попереджувального характеру. Підкреслюється, що цей підхід є також проявом інноваційної політики партнерства в інтересах навколишнього середовища в умовах глобалізації.

**I. Вігер,**  
*кандидат економічних наук*

## **ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ**

Протягом останніх років мною досліджувалися проблеми європейської економічної інтеграції в умовах глобалізації. У результаті аналізу природи глобалізації, її складових і тенденцій розвитку зроблено висновок, що сутність глобалізації можна визначити, перш за все, як зростаючу економічну взаємозалежність країн світу, перетворення їх на єдиний глобальний організм зі своїми власними законами та тенденціями розвитку.

У дослідженні зазначається, що глобалізація — складне й суперечливе явище, яке сприяє розвитку успішних країн, а менш розвиненим країнам відводить роль аутсайдерів; глобалізація дозволяє вирішувати старі проблеми, але виводить на перший план нові, головні з яких — диференціація світової економіки та поляризація суспільства.

Таким чином, до глобалізації треба підходити як до *об'єктивної реальності*. Не можна однозначно характеризувати глобалізацію як суто позитивний або суто негативний процес. Не можна не визнавати, що глобалізація надає великі можливості; у той же час вона приносить людству великі загрози. Ясно одне — глобалізаційні процеси складні і суперечливі й потребують ґрунтового аналізу.

Глобалізація, як будь-яке складне і багатоаспектне явище, має певні наслідки. Ураховуючи її зміст, не буде перебільшенням сказати, що наслідки глобалізації суттєво впливають на історичні долі цілих народів на всіх континентах. У той же час вони мають свою специфіку. Особлива увага в дослідженні приділена впливу глобалізації на *європейські інтеграційні процеси*.

Показано, що одним із найважливіших наслідків глобалізації є різке зростання ролі Європейського Союзу у світовій економіці, проаналізована роль інтеграційних угруповань у формуванні глобальної економіки, розглянуто природу сучасних інтеграційних угруповань, зміну їх функцій у глобальному економічному середовищі. Доведено, що роль міжнародних союзів та угруповань значно зростає, а самі угруповання починають спричиняти зворотний вплив на тенденції розвитку глобальної економіки. Усе це повною мірою стосується Європейського Союзу. Уже сьогодні це одне з найбільш динамічних та впливових регіональних соціально-економічних угруповань у світі, чий розвиток впливає на глобальну диспозицію сил та на історичні долі багатьох народів. Вступ Європейського Союзу на початку ХХІ ст. у новий етап безпрецедентного поглиблення інтеграції та розширення її масштабів значно *підвищує його роль і місце в глобальній економіці.*

Доведено, що інтеграційні процеси в Західній Європі впливають не лише безпосередньо на країни ЄС, а й на інші країни як європейського регіону, так і світу взагалі, причому якісна природа й динаміка інтеграційних процесів у Західній Європі виступають прямими індикаторами щодо перспектив формування відкритих економік країн Центральної та Східної Європи, оскільки містять інформацію щодо можливостей розширення ЄС за їхній рахунок. І дійсно, незважаючи на певні складнощі, євроінтеграція стає реальністю для багатьох країн цього регіону. Це з певною часткою умовності стосується й України, оскільки пов'язано для неї з численними як економічними, так і політико-правовими за своїм характером наслідками.

Важливим фактором розвитку світової економіки виступає співвідношення між глобальними і регіональними початками. Регіоналізм і глобалізм можуть бути як взаємодоповнюючими, так і тенденціями, що протистоять одна одній. Зростання інтенсивності регіональних інтеграційних процесів веде, з одного боку, до виникнення великих економічних просторів та отримання відповідного ефекту за рахунок зростання масштабів виробництва, а з іншого — до сегментації світового ринку, до секторизації світової економіки внаслідок створення відносно замкнених торговельно-економічних блоків та інтеграційних угруповань, до певного вилучення великих територій з глобального економічного простору. Таким чином, інтеграція, будучи

передумовою глобалізації, призводить до утворення інтеграційних регіональних об'єднань, які, у свою чергу, вступають у протиріччя одне з одним і з самою глобальною економікою. Щодо європейського континенту, то цей наслідок виявляється у певному протистоянні ЄС і світової економіки в цілому. І в цьому полягає один з парадоксів глобалізації.

Ще один наслідок глобалізації — посилення несталості й непередбачуваності світової економіки, пов'язане із загостренням глобальної конкуренції. Розпад загального економічного простору таких країн, як СРСР, Югославія, Чехословаччина, та поява нових індустриальних країн (НІК) ще більше посилили конкуренцію як між економічними союзами держав, так і всередині цих союзів.

Доведено, що єдиним об'єктивним критерієм ролі і місця країн та їх угруповань у глобальній економічній системі за цих умов є міжнародна конкурентоспроможність їх національних систем. У той же час порівняння країн Євросоюзу з провідними державними агентами міжнародних економічних відносин, які не є членами ЄС, зокрема, з неєвропейськими країнами, засвідчує потребу в нарощуванні конкурентоспроможності угруповання в цілому. За цих умов країни Євросоюзу намагаються підтримати власний рейтинг міжнародної конкурентоспроможності як шляхом подальшого згуртування, так і шляхом розширення.

Показано, що інтеграційні процеси є одним з найважливіших чинників виживання в умовах конкуренції, зміцнення економічної могутності країн різних континентів. Це підтверджується інтеграційними процесами в Європі. Адже Європа у ХХІ ст. хоче не тільки вижити, а й стати провідним геополітичним і гео економічним центром світу. У ряді документів Європейського Союзу і підписаних ним міжнародних угодах сформульовано нову стратегію, програму розвитку європейської інтеграції в 90-х роках та в першому десятилітті ХХІ ст. Одне з трьох основних положень цієї стратегії проголошує: "подальше згуртування ЄС диктується станом світової економіки, у тому числі посиленням конкуренції на міжнародних ринках, загостренням глобальних проблем і завданнями зміцнення світового правопорядку, врегулювання військових конфліктів, забезпечення європейської світової безпеки".

У результаті дослідження проблеми визначені вигоди та збитки ЄС при різних варіантах подальшого розширення. Вигоди країн-учасниць Євросоюзу від розширення на Схід пов'язані з політичними (підвищення європейської безпеки, збільшення політичного престижу та ваги ЄС на міжнародній арені) та економічними факторами, серед яких основними є відкриття нового величезного ринку збуту з менш вибагливим споживачем, можливість переміщення підприємств із країн з більш високими затратами виробництва до регіонів із меншими затратами, посилення конкуренції на європейському ринку (що сприятиме підвищенню продуктивності праці та зміцненню економіки регіону в цілому).

Відзначено, що процес розширення Європейського Союзу має певні *складнощі*, пов'язані з трансформацією практично всіх сфер його діяльності, але, насамперед, зі змінами в розподілі внутрішніх ресурсів ЄС. Саме цим певною мірою пояснюється небажання деяких країн-членів приймати до своїх лав нових членів: відомо, що поряд із прихильниками розширення ЄС (Німеччина, Франція, Італія), є досить сильна опозиція цьому процесу (Іспанія, Португалія, Ірландія).

Проте доведено, що *вигоди від розширення Союзу явно перевищуватимуть можливі негативні наслідки*.

Важливим наслідком глобалізації виступає нерівномірність економічного розвитку країн Європи. Відставання окремих країн, які порівняно нещодавно були прийняті до Євросоюзу, а також держав, які стоять "у черзі" на вступ до ЄС, ставить на порядок денний *завдання вирівнювання економічного розвитку* відповідних країн. Ситуація ускладнюється тим, що навіть всередині Євросоюзу є значні економічні розбіжності, причому навіть у такій провідній країні, як Німеччина, межа між багатством та відносною бідністю пролягає по колишньому кордону між Західною та Східною Німеччиною. *Проблема десинхронізації* залишається однією з найбільш чутливих та потенційно руйнівних для Євросоюзу. Причому йдеться не тільки про макропоказники темпів росту та абсолютні значення ВВП. Дослідники відзначають сьогодні значні розходження в економічній і навіть ширше — у соціально-економічній поведінці країн-членів ЄС. Саме тому Європейський Союз ставить перед собою задачу підняття економічного рівня менш розвинутих країн-членів, причому до таких відносно економічно

слабких країн та регіонів можна віднести Португалію, Іспанію, Ірландію, Грецію, південь Італії, Північну Ірландію, а також більшість "молодих" членів ЄС. Не дивно, що у зв'язку з цим є досить неоднозначними прогнози щодо майбутнього Євросоюзу.

Відзначено, що для входження в систему нової глобальної економіки Україні потрібна національна стратегія розвитку. Перспективною складовою цієї стратегії повинна стати інтеграція України у світове економічне співтовариство, яка вимагає чіткого визначення гео економічних інтеграційних пріоритетів. Одним з найбільш важливих завдань для України на довгострокову перспективу визначено інтеграцію України до Європейського Союзу. Така ситуація виникає як внаслідок територіальної близькості, історичних традицій, так і внаслідок зростання ролі і місця ЄС у глобальній економіці.

Розглянуто шанси на входження України до структур ЄС, зазначено основні проблеми на цьому шляху, а також визначено основні напрямки подальшого розвитку відносин України з Європейським Союзом. Подальший розвиток відносин України з ЄС вимагає проведення роботи в таких напрямках:

- досягнення відповідних якісних характеристик, макроекономічної стабілізації і підвищення ефективності економіки України;

- дотримання умов, необхідних для вступу в ЄС;

- впровадження європейських норм і стандартів в економіці, соціальній політиці, освіті, науці й техніці;

- адаптація управлінського законодавства до законодавства ЄС;

- розвиток та поглиблення регіональної інтеграції, встановлення та поглиблення прямих контактів з державами-членами та кандидатами в члени ЄС тощо.

Доведено, що для повноправного входження України в європейський економічний простір необхідна розробка чіткої стратегії підвищення конкурентоспроможності України з урахуванням особливостей та структури народногосподарського комплексу, розвиненості та пріоритетності галузей, напрямків експортної та імпоротної політики.

Проаналізовано стан конкурентоспроможності економіки України. Зважаючи на той факт, що конкурентоспроможність країни створюється на трьох господарських рівнях *мікрорівні*

(конкретні види продукції, виробництва, підприємства), *мезорівні* (галузі, корпоративні об'єднання підприємств і фірм конгломератного типу) та *макрорівні* (народногосподарські комплекси), заходи щодо її підвищення також повинні охоплювати всі рівні господарства. При цьому треба намагатися набути *системної, а не часткової конкурентоспроможності*. Основними напрямками підвищення конкурентоспроможності України є: створення необхідних умов, що забезпечують захист приватної власності; створення умов для залучення інвестицій у реальний сектор економіки; розвиток малого та середнього підприємництва; серйозна проробка економічних рішень із позицій сучасного менеджменту. Особлива увага повинна зосереджуватися на пріоритетних галузях науки й промисловості, здатних забезпечити реальні технологічні й економічні переваги, причому важливими чинниками віднесення галузі чи окремих виробництв до пріоритетних за умовами конкуренції є стан кон'юнктури ринку, наявність у неї конкурентоспроможних споріднених підприємств, стратегія галузі.

У той же час у системі "конкурентоспроможність України — європейська інтеграція" існує певний *зворотний* зв'язок. Не тільки підвищення конкурентоспроможності економіки України сприятиме більш успішній її інтеграції до європейської і світової спільноти, а й сама інтеграція України до європростору сприятиме підвищенню ефективності української економіки. Це пов'язано, перш за все, з отриманням Україною таких реальних переваг, як уникнення дискримінації та ізоляції на міжнародних ринках, можливість приєднання до нових, більш ефективних форм міжнародного співробітництва, участь у загальноєвропейському інтелектуальному просторі тощо. Дійсно конкурентоспроможна промисловість у змозі забезпечити валютні надходження від експорту товарів та послуг, стабільні податкові надходження до бюджету, зайнятість населення, соціальну й політичну стабільність у суспільстві.

Зазначено, що інтеграція України у світовий економічний простір не обмежується Європою. Доведено, що *основними напрямками ефективної інтеграції України у міжнародний конкурентний простір* є: інтеграція через участь у загальноєвропейському економічному просторі; інтеграція через визначення певних сфер співробітництва з країнами інших континентів, які становитимуть взаємний інтерес; інтеграція через підключення до загальносвітового співробітництва на галузевій основі, а

особливо в науково-технічній, енергетичній, продовольчій і екологічній сферах.

Відзначено, що європейська економічна інтеграція України *не передбачає* обов'язкового членства нашої країни в структурах ЄС і можлива й поза членством у цій організації.

Зазначено, що вплив глобалізації на європейські інтеграційні процеси носить суперечливий характер. Існуючі негативні наслідки глобалізації, які поступово перетворюються на її загрози, ставлять на порядок денний *завдання перевлаштування світу на більш гуманних і демократичних засадах* з метою подальшого розвитку Європи і людства в цілому.

**М. Бондарець,**

*молодший науковий співробітник*

## **ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВПК РОЗВИНУТИХ КРАЇН ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

У процесі наукового дослідження за темою: "Інноваційні та інтеграційні стратегії підвищення конкурентоспроможності економіки військового сектору розвинутих країн як чинник сталого розвитку" у період 2003—2004 рр. зроблено наступні висновки:

— сталий розвиток є триадою, що поєднує економічне зростання, соціальний прогрес і захист навколишнього середовища. Економічне зростання або сталий економічний розвиток є можливим через підтримання країною відповідного рівня конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках. Ключем для підвищення конкурентоспроможності країни є інноваційні та інтеграційні стратегії розвитку;

— головною інтеграційною стратегією на мікрорівні, що посилює конкурентоспроможність економік військового сектору розвинутих країн є *стратегія злиттів та поглинань (ЗП)*, яка знаходить прояв у горизонтальній та вертикальній інтеграції оборонних компаній, створенні ТНК та МНК;

— на європейському континенті на *транснаціоналізацію* оборонного виробництва впливає розвиток інтеграційних процесів на макrorівні — *регіоналізму*, що призводить до підвищення конкурентоспроможності воєнних економік країн ЄС;